

Morten Posten

LANDETS SMÅ BYER. DE STORE SPØRGSMÅL.

LANDSBYPULJER / SUNDHED / TRANSPORT

Hvem får landsbyen til at hænge sammen?

Vi følger lokale penge, fællesskab og transport. Hvad er besluttet, og hvem får det til at virke?

AI-GENERERET REDAKTIONEL ILLUSTRATION / ET TÆNKT LANDSBYMILJØ.

Puljen og de 33

Viborgs dagsorden

SIDE 3

Fællesskab tæt på

Jægerspris og Skibby

SIDE 6

Turen der mangler

Tre transportmodeller

SIDE 9

OVERBLIK

Tre spørgsmål til den lille by

Hvem tager initiativet, hvem betaler, og hvem holder det i gang bagefter? Ugens dokumenter giver forskellige svar.

Der er forskel på at ville noget for en landsby og at have vedtaget det. I Viborg ligger 33 ansøgninger om udviklingsprojekter foran Landdistriktsudvalget 22. oktober. Forvaltningen har vurderet dem, men dagsordenen er ikke et referat. Pengene er heller ikke hele historien. Hvert projekt skal have mennesker, der kan gennemføre det og drive resultatet videre.

Frederikssund har en anden model. Social og Sundhedsudvalgets referat fra 7. oktober beskriver lokale sundhedspartnerskaber i Jægerspris og Skibby. De skal prøve aktiviteter af sammen med foreninger, fagfolk og borgere. Den samlede kommunale projektbevilling er 5,295 mio. kr. over 2026 til 2029, men cirka tre fjerdedele er ifølge referatet til løn og koordinering.

Jammerbugt samler butikker, gårdbutikker og andre små virksomheder uden for de fire centerbyer i et netværk. Det er et mere beskedent greb, men det rammer et spørgsmål, mange landsbyer kender: Kan de lokale arbejdspladser og indkøbsmuligheder hjælpe hinanden i stedet for at stå alene? Kommunens omtale viser netværkets ramme, endnu ikke målbare virkninger.

Denne avis læser beslutningspapirerne og ser på løsninger fra andre lande. I Lancashire ændres bussernes køreplaner fra 25. oktober. I West Northamptonshire genåbnes en pulje efter at en lokal transportudbyder er lukket. Det giver ideer, men ingen færdig opskrift på danske forhold. Herhjemme skal økonomi, ansvar og passagergrundlag undersøges særskilt.

STATUS VED REDAKTIONENS SLUTNING

Viborg: dagsorden og indstilling, ingen bekræftet udvalgsbeslutning. Frederikssund: orientering om projektet taget til efterretning 7. oktober. Lancashire: annonceret køreplansændring fra 25. oktober. West Northamptonshire: pulje åben for ansøgninger.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Læseren kan bruge de tre spørgsmål som tjekliste, når et nyt lokalt projekt bliver præsenteret: Hvem beslutter, hvem betaler, og hvem har ansvaret om tre år?

Kilder: [2] Viborg Kommune / [3] Frederikssund Kommune / [5] Jammerbugt Kommune / [6] Lancashire CCA / [7] West Northamptonshire

33 ansøgninger og én pulje

Viborgs aktuelle dagsorden viser både idérigdommen i landdistrikterne og den svære prioritering, der følger med.

Landdistriktsudvalgets punkt 3 den 22. oktober handler om puljen til udviklingsprojekter i mindre byer og landdistrikter. Ifølge dagsordenen er der 33 ansøgninger for i alt 5,308 mio. kr. Puljens ramme er 2,5 mio. kr. for 2026 til 2028. Forvaltningen foreslår desuden at lægge 287.750 kr. i ubrugte midler oveni. Det er beløb i sagsfremstillingen, ikke dokumentation for at pengene nu er udbetalt.

Syv ansøgninger opfylder efter forvaltningens vurdering ikke kriterierne. Den vurdering er en del af indstillingen. Før udvalgets referat ligger der ikke en bekræftet endelig fordeling. Den forskel er vigtig. En forening kan godt have indsendt et stærkt forslag uden at have fået tilsagn, og et politisk udvalg kan ændre administrationens oplæg.

Tallene viser et kendt problem. Når ansøgningerne overstiger rammen, skal der vælges. Det er ikke nok at spørge, hvilket projekt der lyder mest spændende. Man må også spørge, hvad der er lokalt medejerskab til, om der findes andre penge, og hvem der tager den løbende drift. Et anlæg kan være billigt at åbne og dyrt at holde åbent.

Det nationale perspektiv er, at mange kommuner arbejder med lokale udviklingspuljer. Viborgs aktuelle sag gør prioriteringen usædvanligt synlig. Avisen har ikke gennemgået alle bilag til hver af de 33 ansøgninger og udpeger derfor ikke vindere eller tabere. Den sikre nyhed er forholdet mellem søgning og ramme samt den beslutning, der endnu mangler.

LÆS SAGENS TAL RIGTIGT

33 ansøgninger: 5,308 mio. kr. søgt. Grundramme: 2,5 mio. kr. for 2026 til 2028. Ekstra rest: 287.750 kr. foreslået. Syv ansøgninger: vurderes af forvaltningen uden for kriterierne. Endelig fordeling: afventer referat.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

En lokalforening bør bede om både afgørelsen, vilkårene og planen for driften. Et beløb på en dagsorden er ikke et tilsagn.

Kilder: [2] Viborg Kommune / [14] Sagsvagt / Viborg

Det vigtigste spørgsmål kommer bagefter

Puljer kan sætte noget i gang. De kan sjældent betale for hverdagen mange år frem.

En legeplads, et fælleshus eller en sti har én pris på ansøgningstidspunktet og en anden pris, når den skal passes. Græs skal slås, tag og inventar vedligeholdes, og en nøgle skal administreres. Derfor er drift ikke et kedeligt bilag. Det er en del af selve idéen. Viborgs puljesag er et godt sted at læse efter, om ansøger og kommune har fordelt det ansvar.

Viborgs Teknisk Udvalg havde 21. oktober et særskilt punkt om Mammen. Her beskriver dagsordenen tanker om en multihal ved friskolen. Der er spørgsmål om placering, lokalplan, adgang og brug. Forvaltningens forslag til proces er ikke en byggebevilling. Når et projekt involverer skole, foreninger og naboer, skal en bred kreds kunne se både gevinst og praktisk konsekvens.

Det samme udvalg behandlede Stoholm Skolegrund som et visionsoplæg. Her er forslag om boliger og fælles funktioner, men planen er endnu ikke opførte boliger. Et forløb med lokalplan, undersøgelser og finansiering ligger mellem papir og hverdag. Sagen viser, at et centralt areal kan rumme flere ønsker, som ikke alle kan opfyldes på én gang.

På tværs af de tre Viborg-sager er den brugbare metode at lave et åbent beslutningskort: Hvad er idé, hvad er indstilling, hvad er vedtaget, og hvad mangler? Det kan en lokalforening selv føre. Når næste referat kommer, opdateres kortet. Dermed er det synligt, om et løfte flytter sig eller står stille.

FIRE TRIN I EN LOKAL SAG

1. Idé eller ansøgning. 2. Forvaltningens vurdering og indstilling. 3. Politisk beslutning med vilkår. 4. Gennemførelse og drift. Viborgs aktuelle dokumenter ligger hovedsageligt på trin 1 og 2; se referaterne før trin 3 hævdes.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Hvem får nøglen og regningen, når den første begejstring har lagt sig? Det spørgsmål bør stå i enhver projektbeskrivelse.

Kilder: [2] Viborg Kommune / [9] Viborg Kommune

DET FØLGER VI

Vi læser de to tekniske referater og Landdistriktsudvalgets referat, før vi omtaler udfaldet som en beslutning.

FORDYBELSE 1 / PRIORITERING

En pulje er også et fravalg

Når midlerne er knappe, bør kriterier og afslag være lige så forståelige som tilsagnene.

Ansøgningstallene fra Viborg er ikke kun en historie om penge. De viser et behov for at forklare, hvorfor nogle projekter kan støttes og andre ikke kan. En god proces giver ansøgerne besked om kriterier, dokumentation og eventuelle muligheder for at ændre projektet. Den giver også offentligheden mulighed for at se, om midlerne går til varige lokale goder eller til enkeltstående aktiviteter.

Det er let at måle antal indkomne ansøgninger. Det er sværere at måle, om et projekt gør en forskel to år senere. Et sted kan et lille tilskud holde et mødested åbent. Et andet sted kræver et større byggeprojekt også forsikring, energiforbrug og frivillige timer. Tallene kan ikke sammenlignes uden at kende indholdet.

Den bedste inspiration for andre kommuner ligger i dokumentationen, når den kommer. Offentliggør et kort skema for hver bevilling: formål, beløb, hvem der driver projektet, andre finansieringskilder og dato for opfølgning. Det kan spare både politikere og ansøgere for tvivl. Dette er en redaktionel anbefaling, ikke noget Viborgs udvalg har vedtaget.

Vi har denne uge kun grundlag for at beskrive forvaltningens indstilling. Udvalgets møde 22. oktober kan have ændret både fordeling og betingelser. Derfor er det ikke rimeligt at sætte navne på mulige modtagere, før det officielle referat foreligger. Åbenhed begynder med at kende dokumentets status.

SPØRGSMÅL TIL EN PULJE

Er kriterierne offentlige? Hvor stor er rammen pr. år? Skal ansøger skaffe medfinansiering? Hvem ejer anlægget? Hvem betaler driften? Hvornår bliver effekten fulgt op?

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Det kan være mere værd for en landsby at få et tydeligt afslag med vejledning end et uklart tilsagn med skjulte driftskrav.

Kilder: [2] Viborg Kommune / [14] Sagsvagt / Viborg

DET FØLGER VI

Vi bruger beslutningsreferatet til at se, om kriterierne blev anvendt som beskrevet, og om der kom særlige vilkår.

Fællesskab før man bliver patient

Et landsdækkende forsøg skal undersøge, hvordan lokale relationer kan styrkes for mennesker mellem 55 og 75 år.

Sundhedsstyrelsen beskriver Flere gode leveår som fem lokale partnerskaber i Herning, Frederikssund, Faaborg-Midtfyn, Odense og Haderslev. TrygFonden finansierer programmet med 40 mio. kr. i perioden 2026 til 2029. Det er et forsøg og en læringsramme, ikke dokumentation for, at bestemte aktiviteter allerede har forbedret sundheden.

Målgruppen er mennesker fra 55 til 75 år. Overgangen fra arbejde til pension, ændret familieliv og helbred kan ændre de steder, hvor man møder andre. Projektets tanke er at prøve konkrete måder at gøre deltagelse lettere. Sundhedsstyrelsen understreger, at fællesskaber ikke erstatter sundhedsfaglig behandling.

Frederikssunds referat fra 7. oktober gør modellen lokal. Jægerspris og Skibby skal have partnerskaber med foreninger, lokale sundhedsfolk og andre aktører. Aktiviteterne skal udvikles med udgangspunkt i workshops. Den samlede bevilling til kommunen er 5,295 mio. kr., hvor cirka 25 procent efter referatet tænkes brugt på aktiviteter i lokalsamfundene og 75 procent på løn og koordinering.

Det er en vigtig opdeling. Mange projekter annonceres med et samlet millionbeløb, men kun en del af pengene bliver til lokalt tilbud. Omvendt koster det arbejde at samle aktører, invitere dem der står udenfor og evaluere forsøget. Spørgsmålet er, om den organiserende indsats skaber deltagelse, der varer ved, når projektperioden slutter.

HVAD ER BESLUTTET?

Nationalt: Fem partnerskaber i 2026 til 2029, 40 mio. kr. fra TrygFonden. Frederikssund: referat 7. oktober beskriver Jægerspris og Skibby, 5,295 mio. kr. samlet bevilling og planlagt fordeling mellem aktiviteter og løn.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

En lokal forening kan spørge, hvem der endnu ikke kommer i huset. Det er mere præcist end blot at tælle antal arrangementer.

Kilder: [3] Frederikssund Kommune / [4] Sundhedsstyrelsen

Jægerspris og Skibby bliver prøvebaner

Frederikssund vil sammenligne lokale måder at skabe deltagelse på. Organiseringen bliver mindst lige så interessant som aktiviteterne.

Kommunens social- og sundhedsreferat siger, at der etableres lokale sundhedspartnerskaber i Jægerspris og Skibby. De to byer er valgt, så erfaringer med forskellige tilgange og processer kan sammenlignes. Kommunen ønsker siden at kunne bruge læringen i andre lokalsamfund. Det er en hensigt, ikke en offentliggjort effektmåling.

Foreninger, lokale fagpersoner og kulturliv inviteres med. Netop bredden kan være en styrke: En gåtur, et værksted eller en klub kan være en nemmere indgang end et sundhedstilbud med en diagnose på døren. Men den brede kreds kan også gøre ansvar uklart. Hvem inviterer den nye borger, og hvem opdager, at et tilbud ikke når dem, der er mest alene?

Referatet oplyser, at projektet samordnes med arbejdet med sundhedsreformen, ældrereformen og den kommende folkesundhedslov. For en landsbyforening er det konkrete spørgsmål mere nært: Kan en borger finde et sted at starte, og har nogen tid til at tage imod? En folder over aktiviteter hjælper kun, hvis der er en vej ind.

Det særlige ved Frederikssund er, at to navngivne lokalsamfund bliver afprøvningssteder i et nationalt program. Andre kommuner kan følge metoden, før de kopierer aktiviteten. De kan spørge hvilke grupper der var med fra begyndelsen, hvordan de frivillige blev støttet, og hvad der måtte ændres undervejs.

DET BØR MÅLES

Antal nye deltagere, ikke kun besøg. Hvem kommer igen efter tre måneder? Hvilke grupper mangler? Hvilke aktiviteter fortsætter uden projektmedarbejderen? Hvad koster én varig lokal relation?

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Projektets værdi afgøres ikke af antallet af møder i en styregruppe, men af om flere mennesker får et sted at høre til.

Kilder: [3] Frederikssund Kommune / [4] Sundhedsstyrelsen

Borgernes stemme skal også høres

WHO Europa åbner et center for social deltagelse. Det kan give et sprog for lokal indflydelse, men er ikke en dansk reform.

WHO Europa meddelte 21. oktober, at et nyt samarbejdscenter i Wien skal arbejde med social deltagelse i sundhed. Ideen er at samle erfaringer om, hvordan borgere faktisk bliver hørt i udviklingen af tilbud. Et center er ikke en direkte service i en dansk landsby, og vi har ikke fundet dokumentation for, at det allerede har ændret danske tilbud.

Frederikssunds lokale projekt viser, hvorfor spørgsmålet er aktuelt. Når et partnerskab inviterer foreninger og borgere med, er det ikke nok at have en stol til dem ved bordet. De skal også kunne påvirke valg af aktiviteter og tidspunkter, og man skal kunne se, hvad der blev ændret efter deres input.

Et godt lokalt møde kan begynde med en enkel øvelse. Lad deltagerne vise de steder, hvor hverdagen fungerer, og de steder hvor der mangler adgang, transport eller følgeskab. Brug det som kort over konkrete barrierer. Skriv bagefter, hvilken idé der prøves af, og hvem der vender tilbage med svaret. Det er et forslag fra avisen, ikke en metode WHO har påbudt.

Faren er, at de mest aktive taler på vegne af alle. Foreninger kan være stærke, men de repræsenterer ikke automatisk den borger, der ikke kan komme til møde. Derfor skal invitationen også nå dem uden netværk, og resultatet skal kunne ses uden at man har deltaget i hele processen.

INDFLYDELSE I PRAKSIS

En invitation er første trin. Næste trin er en dokumenteret ændring: Hvad foreslog borgerne? Hvad blev taget med? Hvad blev valgt fra, og hvorfor?

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Få hellere fem konkrete ændringer ned på papir end fem nye råd uden tydeligt mandat.

Kilder: [3] Frederikssund Kommune / [11] WHO Europa

DET FØLGER VI

Hold WHO's brede program og Frederikssunds lokale forsøg adskilt. De står på hver sit beslutningsniveau.

Når bussen mangler, mangler hverdagen

Tre udenlandske sager viser forskellige svar på den samme udfordring. Ingen af dem kan flyttes ukritisk til Danmark.

Lancashire Combined County Authority har varslet nye ruter og hyppigere forbindelser i dele af det østlige Lancashire fra 25. oktober.

Myndigheden siger, at ændringerne skal hjælpe især landlige områder med forbindelser til arbejde, skole, sundhed og indkøb. Der er tale om en annonceret køreplansændring. Passagertal og pålidelighed efter opstart er endnu ikke kendt.

I West Northamptonshire er situationen en anden. En lokal transportudbyder er lukket, og kommunen har genåbnet en pulje, så frivillige og sociale aktører kan skabe nye tilbud. Kommunen oplyser, at 72.000 pund allerede er tildelt tidligere, og at 101.000 pund står tilbage i den genåbnede runde. Fire tilbageleverede minibusser kan indgå i ansøgninger.

Nordirlands infrastrukturministerium omtaler Fermanagh Community Transport, der blandt andet driver Dial a Lift i landlige områder. Det er et eksisterende tilbud, ikke en ny bevilling i denne uge. Forskellen mellem de tre modeller er vigtig: Lancashire ændrer ordinære ruter; Northamptonshire prøver at reparere et tab; Fermanagh har en lokal aktør, der allerede kører.

I Danmark findes også statslige puljer til frivilligbusser og behovsstyret transport. Trafikstyrelsens ældre materiale beskriver ordningerne, men det siger ikke, hvilke steder der i dag har fået succes. Den relevante sammenligning må begynde med lokale rejsebehov, regler for kørsel, frivilliges tid og en realistisk driftsøkonomi.

TRE MODELLER

Lancashire: almindelig rute og frekvens. West Northamptonshire: tilskud og genbrug af minibusser efter lukning. Fermanagh: organiseret fællestrafik med bestilling. Dansk baggrund: puljer til frivillig- og bestillingsbusser.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Før en kommune vælger biltype, bør den kortlægge, hvilke ture folk faktisk savner. Antal køretøjer er ikke det samme som adgang.

Kilder: [6] Lancashire CCA / [7] West Northamptonshire / [8] Trafikstyrelsen / [13] Nordirlands infrastrukturministerium

Den svære regning ligger i driften

En pulje kan skaffe en bus. Den kan ikke alene sikre chauffør, booking, forsikring og ture år efter år.

West Northamptonshire giver et usædvanligt tydeligt eksempel på, hvad der sker, når en transportordning falder bort. Kommunen skriver, at ingen enkelt erstatning for den lukkede udbyder er fundet. I stedet inviterer den eksisterende og nye aktører til at søge om penge, busser eller begge dele. Det er en genopbygning af service, ikke en dokumenteret løsning endnu.

At fire minibusser står til rådighed, er nyttigt, men det løser ikke de faste udgifter. Nogen skal bestille ture, kontrollere kørekort og tilgængelighed, vedligeholde bilerne og være ansvarlig, hvis en vagt ikke kan dækkes. For en dansk forening kan netop de opgaver gøre forskellen mellem en god idé og et stabilt tilbud.

Lancashires greb er mere traditionelt: myndigheden ændrer busnettet og bruger statslige midler og bidrag fra planprocessen. Det kan give flere afgange, men kræver nok passagerer eller varig offentlig støtte. Fermanagh viser, at en etableret lokal organisation kan samle et tilbud, som er mere fleksibelt end en fast rute. Vi har ikke sammenlignelige regnskabstal for de tre ordninger og udpeger derfor ikke en billigste model.

En dansk forsøgsordning bør sætte mål for både tilgængelighed og økonomi. Hvor mange ture blev kørt? Hvor mange nye brugere kom til? Hvad kostede en tur? Og hvad skete der med dem, der stadig ikke kunne bruge tilbuddet? Tallene skal følges over tid, ikke kun ved indvielsen.

DRIFTSBUDGETTET BØR VISE

Booking, chauffører, uddannelse, forsikring, vedligehold, brændstof eller strøm, tomkørsel, administration, egenbetaling og offentlig støtte. Uden disse poster er en gratis bus ikke gratis.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Et lille pilotforsøg med ærlige tal kan være bedre end en stor lancering uden plan for år to.

Kilder: [6] Lancashire CCA / [7] West Northamptonshire / [8] Trafikstyrelsen / [13] Nordirlands infrastrukturministerium

DET FØLGER VI

Northamptonshires ansøgninger lukker 23. november. Først efter bevillinger og opstart kan effekten bedømmes.

FORDYBELSE 3 / ADGANG

Det er turen til lægen, der tæller

Transportdebatten bliver konkret, når man spørger, hvilke nødvendige rejser der ikke kan gennemføres.

Lancashire nævner adgang til job, uddannelse, sundhed og lokal service som mål for ændringerne. Det er fire forskellige behov. Den unge, der skal til uddannelse hver morgen, har brug for en fast og pålidelig afgang. Den ældre, der skal til lægen en gang om måneden, kan måske bruge bestilling. En børnefamilie med indkøb har endnu et tidsmønster.

Det betyder, at én bus sjældent løser alt. En rute kan være god i myldretiden og ubrugelig efter klokken 17. En frivilligordning kan klare få særlige ture, men ikke nødvendigvis daglig pendling. Derfor er næste spørgsmål til ethvert forslag: Hvilke rejser tæller med, og hvem står stadig udenfor?

Frederikssunds sundhedsprojekt minder om en overset forbindelse. Det hjælper ikke at skabe et godt mødested, hvis folk ikke kan komme derhen. Kommunens referat beskriver lokale partnerskaber, men giver ikke i sig selv en fuld transportplan. Lokale aktører kan derfor kortlægge, om afstand og tid er en barriere for deltagelse.

En praktisk undersøgelse kan begynde med en uges frivillig registrering af forgæves ture, uden personfølsomme oplysninger. Hvor ville man hen, på hvilket tidspunkt, og hvorfor var turen umulig? Det er avisens forslag til et lokalt arbejdsredskab. Før en transportløsning vælges, bør datagrundlaget selvfølgelig vurderes sammen med eksisterende operatører og regler.

FIRE REJSER, FIRE SPØRGSMÅL

Arbejde: mødetid og returtur? Uddannelse: hver dag? Sundhed: kan tidsbestilling passe? Fællesskab: er der en vej hjem om aftenen?

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Mål adgang til de steder, folk skal hen. Et kort med mange ruter kan stadig skjule en stor mangel i hverdagen.

Kilder: [3] Frederikssund Kommune / [6] Lancashire CCA / [7] West Northamptonshire

DET FØLGER VI

Køreplanen fra Lancashire skal kontrolleres efter ikrafttrædelsen 25. oktober, også på aftener og weekender.

LOKAL ØKONOMI

Den lille butik skal ikke stå alene

Jammerbugt prøver et netværk mellem butikker og producenter i landdistrikterne. Virkningen er endnu ikke målt.

Jammerbugt Kommune beskriver et samarbejde med Vækst Jammerbugt om et netværk for butikker uden for kommunens fire centerbyer og ferieområder. Målgruppen er bred: købmandsbutikker, gårdbutikker, mikrobagerier, bryggerier, specialbutikker og producenter. Kommunens omtale siger, at deltagerne skal sætte dagsordenen ud fra egne udfordringer.

Det næste møde var annonceret til 21. oktober. Vi har ikke fundet et offentliggjort referat, der viser, hvilke beslutninger der kom ud af mødet. Derfor kan avisen beskrive netværket og dets hensigt, men ikke udlægge en bestemt fælles indsats som vedtaget.

Tanken kan bruges andre steder uden store anlægsudgifter. Små butikker kan dele erfaringer om åbningstid, lokale leverandører, transport og sæsonudsving. De kan måske samordne en kampagne eller et arrangement. Men et netværk bliver først nyttigt, hvis deltagerne får noget konkret med hjem og ikke blot en ny kalenderaftale.

Butikken i en landsby er både en arbejdsplads, et sted at købe ind og nogle steder et uformelt mødested. Den skal stadig løbe rundt på almindelige kommercielle vilkår. Derfor bør kommunen være tydelig om, hvad den tilbyder: kontakt, rådgivning eller økonomisk støtte. Kommunens nuværende tekst dokumenterer et netværk, ikke en butikspulje.

HVAD KAN ET NETVÆRK AFPRØVE?

Fælles kort over lokale producenter, koordinerede åbningstider ved events, fælles transport af varer eller erfaringsudveksling om personale. Hvert forslag kræver deltageres egen vurdering af økonomi og konkurrencevilkår.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Den bedste test er enkel: Har samarbejdet gjort en konkret opgave lettere for en butik eller en kunde?

Kilder: [5] Jammerbugt Kommune

DET FØLGER VI

Vi spørger efter et offentligt resultat fra mødet 21. oktober, før vi omtaler en ny fælles handling som aftalt.

MØDESTEDER / SKOLE

Et hus kan samle mere end én funktion

Mammen og Stoholm viser to forskellige veje fra idé til lokalt sted. Begge er fortsat på papir ved denne udgaves slutning.

Mammen har ifølge Viborgs tekniske dagsorden et ønske om en multihal ved friskolen. Forvaltningen beskriver spørgsmål om størrelse, placering og mulig planlægning. En hal kan bruges af mere end én gruppe, men det kræver klare aftaler om adgang, prioritet og drift. En borgerdialog kan være værdifuld, hvis den bliver afholdt tidligt nok til at påvirke projektet.

På Stoholm Skolegrund handler punktet om en vision for et område, der kan rumme boliger og fælles funktioner. Dagsordenen omtaler blandt andet et borgermøde med cirka 50 deltagere og en skitseret boligtype. Den siger ikke, at boligbyggeriet er finansieret eller gået i gang. Netop derfor er sagsfasen vigtig.

Begge steder er der en chance for at kombinere funktioner. Et hus kan være skole, foreningssted og ramme om aktiviteter på forskellige tidspunkter. Det kan spare plads og give mere liv, men også skabe konflikter om nøgler, støj og ansvar. En fælles bygning bliver ikke automatisk et fællesskab.

For andre kommuner er læringen at tage brugen alvorligt før tegningen. Hvem har behov på en almindelig tirsdag? Hvem betaler rengøring, energi og reparation? Hvornår kan lokale grupper komme ind? Det er de spørgsmål, et borgermøde kan gøre konkret. Vi afventer de faktiske udvalgssvar.

DOKUMENTSTATUS

Viborg Teknisk Udvalg, møde 21. oktober, pkt. 2 Mammen og pkt. 3 Stoholm. De læste tekster er dagsordener med forvaltningens indstillinger. Udvalgsbeslutninger og senere bevillinger er ikke bekræftet her.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Spørg ikke kun hvad huset skal hedde. Spørg hvem der kan bruge det, og hvad det koster at holde døren åben.

Kilder: [\[9\] Viborg Kommune](#)

DET FØLGER VI

Vi følger referat, planproces og finansiering for begge steder.

Hvad fortæller tallene om landsbyen?

673.994 mennesker boede i landdistrikter ved årets start. Statistikken kræver en vigtig metodeadvarsel.

Danmarks Statistiks rettede byopgørelse for 1. januar 2026 angiver 673.994 indbyggere i landdistrikter, svarende til 11,2 procent af befolkningen. Det er et baggrundstal til denne udgave, ikke en nyhed fra oktober. Opgørelsen bruger de senest tilgængelige bygrænser og advarer om, at nye byudvidelser ikke er med. Det kan overvurdere landdistriktstallet.

Derfor bør en kommune ikke bruge landsdækkende procenttal som direkte svar på, om en enkelt skole eller butik kan overleve. Der skal ses på lokale børn, arbejdspladser, transport, boligudbud og efterspørgsel. Et tal kan skærpe spørgsmålet, men ikke afgøre den lokale beslutning.

Undervisningsministeriets nationale forsøg med skolemad er et andet eksempel på forsigtighed. Ministeriets opdaterede oversigt siger, at 187 skoler deltager efter frafald og supplerende lodtrækninger. Forsøget skal evalueres for trivsel, læring og sundhed. Det er endnu ikke bevis for, at skolemad løser de særlige problemer ved små skoler.

Mindre skoler har i forsøget kunnet afprøve mad på alle klassetrin. For en landsby kan det åbne et praktisk spørgsmål om køkken, transport og personale. Men forsøgets evaluering skal først vise, hvad ordningen betyder. En lokal skoledebat bør skelne mellem elevtal, pædagogik og skolens rolle som mødested.

TO TAL MED FORBEHOLD

673.994 personer i landdistrikter 1.1.2026; bygrænserne er ikke fuldt opdaterede. 187 skoler i nationalt skolemadsforsøg ultimo januar 2026; effekterne er under evaluering.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Brug nationale tal til at stille bedre lokale spørgsmål. Brug ikke gennemsnittet som beslutning for en bestemt by.

Kilder: [1] Danmarks Statistik / [10] Undervisningsministeriet

DET FØLGER VI

Kontroller kommunens egne elev- og befolkningstal samt den eksterne evaluering, når den foreligger.

Unge kan mere end at møde op

Somerset satte unges rolle på dagsordenen ved en beredskabsdag. Idéen er interessant, men resultaterne må ikke overdrives.

Den britiske Environment Agency varslede 9. oktober en lokal beredskabsdag i Somerset den 21. oktober med fokus på unges rolle. Programmet omfattede workshops om lokale nødplaner og om at knytte skoler og unge til erfarne frivillige. Vi har ikke en offentlig rapport om, hvad der faktisk kom ud af dagen. Derfor er det en idé fra et planlagt program, ikke en dokumenteret effekt.

I en dansk landsby kan det inspirere til at spørge de unge, hvilke opgaver de selv vil tage ansvar for: kort over udsatte veje, nabohjælp ved strømsvigt eller information til nye borgere. Her skal voksne og myndigheder dog stadig bære det formelle sikkerhedsansvar. Inspiration er ikke det samme som at flytte pligter over på frivillige børn og unge.

Et beredskabsprojekt kan også være et mødested på tværs af generationer. Ældre kender lokale oversvømmelser og adgangsveje; unge kan bidrage med kort, kommunikation og nye spørgsmål. Det kræver et klart opdrag og aftaler om data og ansvar. Ellers ender energien i en workshop uden næste skridt.

Den britiske omtale beskriver aktiviteter og ambitioner. Vi har ikke fundet en uafhængig effektmåling, der viser færre skader som følge af netop denne indsats. Derfor er historien en idé til afprøvning, ikke en påstand om dokumenteret virkning.

ET SIKKERT FØRSTE FORSØG

Vælg én afgrænset opgave. Aftal voksenansvar. Kontakt kommunens beredskab. Lav et produkt, som andre faktisk kan bruge. Evaluer efter en sæson.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Unge kan få en tydeligere plads i lokalsamfundet, når de får en reel opgave. Det er en hypotese, der bør prøves og vurderes lokalt.

Kilder: [12] Environment Agency

DET FØLGER VI

Næste dokument afgør historien

En avis om landdistrikter skal kunne vende tilbage og se, om beslutningen gjorde en forskel.

I Viborg er næste trin udvalgsreferaterne fra 21. og 22. oktober. For puljen skal vi se, om indstillingen blev fulgt, ændret eller sendt tilbage. For Mammen og Stoholm skal vi se, om processen fik en klar retning. Før de dokumenter ligger, er det upræcist at omtale projekterne som politisk vedtagne.

I Frederikssund kan næste åbne status fortælle, hvilke aktiviteter sundhedspartnerskaberne faktisk satte i gang. Det nationale program løber til 2029, men læserne har også brug for kortere milepæle. Hvem deltager, hvem mangler, og hvad bliver justeret efter de første forsøg?

I Lancashire bør ændringerne ses efter 25. oktober, når den nye køreplan er i drift. I West Northamptonshire lukker ansøgningen 23. november. Først derefter kan man se, hvilke transporttilbud der får støtte, og om de dækker de tidligere huller. Jammerbugts butiksnætsværk bør følges med spørgsmål om konkrete fælles handlinger.

Dette er avisens arbejdsmetode: dato, dokument, status, ansvar og næste kontrol. Den holder en idé åben for kritik og forbedring. Den gør også op med fristelsen til at kalde en pressemeddelelse for et færdigt resultat. For folk, der selv arbejder i en landsby, er det ofte netop den forskel, der er mest værd at kende.

KALENDER

25. oktober: nye busforbindelser i Lancashire planlagt i drift. 23. november: frist for transportpulje i West Northamptonshire. Viborg: referater efter møderne 21. og 22. oktober. Frederikssund: næste status for lokale partnerskaber afventes.

TIL BRUG I EGET LOKALSAMFUND

Send gerne en lokal sag med dagsorden og dato. Det gør det muligt at undersøge den fra første idé til konkret virkning.

Kilder: [2] Viborg Kommune / [3] Frederikssund Kommune / [5] Jammerbugt Kommune / [6] Lancashire CCA / [7] West Northamptonshire / [9] Viborg Kommune

KILDER / HVAD SKER DER NU?

Følg dokumenterne, ikke kun overskrifterne

Følg referaterne fra Viborg, de lokale partnerskaber i Frederikssund og transporttilbuddene i England. Næste dokument viser, hvad der faktisk blev gjort.

NÆSTE DATOER / KONTROLLÉR STATUS I ORIGINALEN

23 OKT Weekendavisen udkommer	25 OKT Lancashire: busændring	23 NOV Transportpulje lukker	2029 Flere gode leveår slutter
---	---	--	--

KILDEREGISTER / KLIK FOR ORIGINALEN

[1] Danmarks Statistik Byopgørelsen 2026, rettet 21.5 · 21.05.2026	[8] Trafikstyrelsen Frivilligbusser og bestillingsbusser · 09.2024
[2] Viborg Kommune Landdistriktsudvalget, dagsorden pkt. 3 · 22.10.2026	[9] Viborg Kommune Teknisk Udvalg, dagsorden pkt. 2 og 3 · 21.10.2026
[3] Frederikssund Kommune Social og Sundhed, referat 7.10 · 07.10.2026	[10] Undervisningsministeriet Skolemadsforsøg, opdateret liste · 01.10.2026
[4] Sundhedsstyrelsen Flere gode leveår, program · 18.09.2026	[11] WHO Europa Samarbejdscenter for borgerdeltagelse · 21.10.2026
[5] Jammerbugt Kommune Netværk for butikker i landdistrikter · oktober 2026	[12] Environment Agency Unge i lokalt beredskab, Somerset · 09.10.2026
[6] Lancashire CCA Nye landbusser fra 25.10 · 13.10.2026	[13] Nordirlands infrastrukturministerium Fermanagh Community Transport · 16.10.2026
[7] West Northamptonshire Pulje til fællestrafik · 13.10.2026	[14] Sagsvagt / Viborg Dagsordenstekst: pulje til mindre byer · 22.10.2026

FRA PAPIR TIL HVERDAG

IDÉ Hvem foreslår?	INDSTILLING Hvad anbefales?	BESLUTNING Hvad er vedtaget?	DRIFT Hvem gør det?
------------------------------	---------------------------------------	--	-------------------------------

NÆSTE DOKUMENT ER NYHEDEN

Følg kommunernes referater, de lokale aktiviteter og transportens faktiske drift. Et nyt dokument kan ændre historien. Udgaven bygger på kilder læst ved det angivne redaktionelle sluttidspunkt.